

והתיירותי-מסחרי בעיר. הם חייבו שינוי חשיבתי, ניהולי, תרבותי ותדמיתי של העירייה, ולכן היה צורך בגיבוש תכנית אסטרטגית כוללת.

התכנית שגובשה בשנת 2009 על-ידי קבוצת "פארטו" ואומצה על-ידי העירייה בשנה זו, היא תכנית ארוכת טווח לעשור, המתבססת על גישה בת-קיימא לפיתוחה של העיר באר שבע. בחזונה מושם דגש על שני היבטים עיקריים - פיתוח מטרופולין וחיזוק הרמה החברתית-כלכלית בעיר. יעדים אלה הם יעדים ארוכי טווח, ומתוכם נגזר היעד הביצועי - מעבר מאשכול 5 לאשכול 7 של דירוג הרמה החברתית-כלכלית לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התכנית האסטרטגית בחנה את המצב הקיים בשקלול ההזדמנויות והאיומים העומדים בפני העיר. אחת מנקודות החוזק של העיר היא העובדה שלומדים בה כ-30,000 סטודנטים, שכמחציתם לומדים מקצועות טכנולוגיים. בין חולשות העיר ניתן למנות את המעמד החברתי-כלכלי הנמוך של האוכלוסייה, וכן את המחסור במקומות תעסוקה איכותיים. מחסור זה פוגע ביכולת העיר למשוך אוכלוסייה חזקה, דבר שמביא ל"בריחתה" של האוכלוסייה החזקה מהעיר אל יישובי הלוויין הסובבים אותה או לאזורים חזקים יותר (מרכז הארץ). תופעה זו נוגדת את המדיניות הישראלית, הדוגלת בפיזור אוכלוסייה בפרפריה ובריכוז מטרופוליני, כפי שנקבע בתמ"א 35.

מתוך שתי החולשות המרכזיות בעיר, נגזרו שתיים ממטרות העל של התכנית - **משיכת אוכלוסייה חזקה לעיר, וחיזוק אוכלוסיית העיר**. ממחקרים שנבחנו עלה כי תעסוקה היא שיקול מרכזי בבחירת אזור מגורים, אולם איכות הדיור היא שיקול מרכזי בבחירת יישוב המגורים עצמו. כמו כן, מרכיב החינוך הוא התשתית

תכנית אסטרטגית ופיתוח בר-קיימא בעיר באר שבע

דורון לביא, שלומית נרדיה* וגילאת בניאד

קבוצת פארטו
Shlomit@pareto.co.il *

עריית באר שבע מיישמת בימים אלו תכנית אסטרטגית כוללת לעיר, שמטרתה חיזוק עיר האם של המטרופולין הדרומי, משיכת אוכלוסייה חזקה וחיזוק האוכלוסייה הקיימת, וזאת במקום פיזור אוכלוסייה ביישובי הלוויין הפריפריאליים. מגמה זו צפויה להביא ליעילות בשימוש בתשתיות ולמניעת בזבז קרקע כתוצאה מביזור האוכלוסייה ביישובים קהילתיים קטנים.

בשנים האחרונות נפתח בפני בירת הנגב "חלון הזדמנויות" לקידום יעדי המטרופולין. כתוצאה מהחלטת הממשלה על העברת יחידות צה"ל לנגב, "המהווה חלק מכריע ביישומה של התכנית לפיתוח הנגב, בסיסי צה"ל צפויים לשמש עוגן תעסוקתי מכריע לאזור, ויאפשרו פיתוח כלכלי חברתי של הנגב" (שמעון פרס, כמשנה לראש הממשלה, לקראת ישיבת הממשלה לאישור הקמת עיר הבה"דים בנגב, 29.3.2007). שינויים אלו, לצד מהלכים משמעותיים שנעשו בשנים האחרונות לקידום פיתוחה של באר שבע כמטרופולין (כמו שיפור תשתיות התחבורה וקיצור משך הנסיעה מהמרכז לבאר שבע, מיקום אשכול התקשוב והמודיעין של צה"ל בפארק ההיי-טק, בחינת הקמת שדה תעופה משלים לנתב"ג בנבטים ועוד), הגדילו את הפוטנציאל הכלכלי-חברתי

המטרה של חיזוק החינוך משונת גם על-ידי השקעה בתשתיות עירוניות, כדוגמת פארק החייל האוסטרלי שנחנך בשנת 2008 והצילום באדי-בית עיריית באר שבע.

העיר. בין המדדים שהציבה לעצמה העירייה: יצירת תעסוקה בדגש על תעשייה עתירת ידע; העלאת רמת החינוך ביישוב לכדי מצוינות בחינוך; שיפור איכות החיים בדגש על היבטי איכות סביבה. המדד האחרון כולל פיתוח שצ"פים, צמצום שטחים "חומים" והפיכתם ל"ירוקים", פיתוח עירוני של העיר העתיקה תוך שימור, הגברת מהלכי המחזור בעיר, הצטרפות למהלך ההפרדה במקור של פסולת שמוביל המשרד להגנת הסביבה ברשויות מיקוד ועוד. נוסף על כך, מתוכננים יצירת חיי קהילה, טיפוח ופיתוח שטחים פתוחים, פיתוח פארק נחל באר שבע וכו'. התכנית היא תכנית ארוכת טווח, שמציבה לעיר אתגרים בכל תחומי העשייה העירונית לעשור הקרוב. הדו"ח השנתי הראשון סקר את ההתקדמות במדדים והצביע על ניצני שינוי חיובי, יחד עם כיווני הפעולה שיש למקד בהם את תשומת הלב. ניתן לומר בזהירות הראויה כי ניצני השינוי מעודדים, ומסמנים שהתכנית אכן מצעידה את העיר בכיוון הרצוי.

החיוניות ביותר לטיפול ההון האנושי, למשיכת אוכלוסייה חזקה ולחיזוק האוכלוסייה הקיימת. מכאן נגזרה מטרת על שלישית - שיפור מערכת החינוך.

מתוך מטרות העל של התכנית נגזרה תכנית עבודה מפורטת שמתבססת על יצירת תעסוקה איכותית, על מצוינות בחינוך ועל הִכוּנה תכנונית נכונה של דיור ואיכות חיים. התכנית כוללת פעילויות שנמצאות בתכנית העבודה העירונית ושהוקצה להן תקציב, כגון: הקמת פארק היי־טק והקמת מרכז תעסוקה פעיל שתפקידו למשוך תעשיות איכותיות ולסייע במעבר לפארק; חיזוק אוכלוסיית העיר באמצעות תכניות לימוד למצטיינים והשמת דגש על חיזוק מקצועות טכנולוגיים בבתי הספר; ביצוע מיתוג מחדש של העיר באמצעות תכנית לשיפור תדמית העיר.

החידוש שהביאה התכנית האסטרטגית של באר שבע, טמון בכך שלאשונה בישראל התחייבה רשות מקומית לתכנית אסטרטגית לעשור, שתימדד מדי שנה על פי מדדים אובייקטיביים כמותיים על-ידי חברה חיצונית, ושתוצאותיה יפורסמו לתושבי

בימים אלה הושלמה הכנת תכנית־אב לקיימות במועצה האזורית רמת הנגב, כחלק ממהלך ארצי שבו סיימו 18 מועצות אזוריות הכנת תכנית־אב לקיימות. המועצות האלה נמצאות כעת בתהליכי יישום, ו־32 מועצות אחרות נמצאות בשלבי גיבוש של התכנית. תכניתה של המועצה האזורית רמת הנגב מציעה דרך ייחודית ליישום שטרם נוסתה ברשויות מקומיות בישראל - התמקדות בתהליכי קבלת החלטות של המועצה. התכנית יצרה מנגנון קבלת החלטות המכונה "פורום פיתוח", שנשקלות בו סוגיות על-ידי כל בעלי האינטרסים, כולל הציבור הרחב. בניגוד לנהוג בתכניות־אב לקיימות, תכנית זו אינה יוזמת פרויקטים סביבתיים גדולים, כי פרויקטים כאלה כבר משולבים בתכנית העבודה הרב־שנתית, לדוגמה: הפרדת פסולת במקור, בנייה מותאמת לאקלים, פיתוח מקורות לאנרגיה חלופית, פיתוח מקורות מים לחקלאות, חינוך סביבתי, יצירת תשתית של כלכלה מקומית מקיימת ועוד. תפיסת התכנית נבעה מתוך הכרה של אופי המועצה והבנה שהטמעה של תהליכי קבלת החלטות באופן מקיים תהיה בעלת השלכות ארוכות טווח לכלל האזור ולתושביו. מטרת התכנית היא עיצוב מדיניות המועצה לניהול מושכל של משאבי הסביבה יחד עם פיתוח ההתיישבות והתשתיות של האזור. הצלחת התכנית תימדד בחיזוק היישובים והתושבים במועצה יחד עם שיפור המערכות הטבעיות של הסביבה ושמירה עליהן באופן שיבטיח את קיומן כתשתית לקיום הקהילות במועצה.

המועצה האזורית רמת נגב חולשת על 22% משטח מדינת ישראל, וכוללת בתוכה שלושה גושי התיישבות: אגן משאבים, אגן

צילום סביבתי - התיישבות ברמת הנגב באופן מקיים, תוך שמירת המשאבים לדורות הבאים | צילום: טל גליק

תכנית־אב לקיימות במועצה האזורית רמת הנגב

ערן דורון

אגף קהילה וחינוך, המועצה האזורית רמת הנגב
eran@rng.org.il